

BUDDHISTA SZIGORLATI TÉTELEK

A TAN KAPUJA BUDDHISTA FŐISKOLA

I.

SZÓBELI VIZSGATÉTELEK

A záróvizsga eseménye a Szenátus tavalyi döntése alapján módosult. A változtatás célja, hogy a diplomának megfelelően a hallgatók a buddhizmus különféle területein szerzett jártasságukat szóbeli vizsga keretében bemutassák. A záróvizsga eseménye három részre oszlik, az első a szakdolgozat megvédése (20 perc), a buddhista szóbeli vizsga (20 perc), valamint a felmerült kérdések (5 perc). A záróvizsga értékelésében a szakdolgozat védeése 2/3-ad részben, a buddhista szóbeli vizsga pedig 1/3-ad részben játszik szerepet.

A szóbeli vizsgán a három témakörből egy-egy tételt kell húzni, melyek közül egy visszaadható. A vizsga a két tétel alapján elsősorban a buddhizmussal kapcsolatos általános tájékozottságot és az összefüggések átlátásának képességét kívánja felmérni. A zárójelbe tett kulcsszavak csupán eligazító jellegűek, így az adott tételek kifejtése és megbeszélése során a témába vágó egyéb kérdések is felmerülhetnek. A záróvizsga cselekmény fenti módja a 2014. év tavaszi szemeszterétől hatályos.

(A)

A buddhizmus története és irodalma

A.1. A Buddha és kora. (A Buddha élete, tanítványai és kortársai; a Szangha megalapítása; a Buddha korának társadalma; nézetek arról, mikor is élt a Buddha; a Buddha néhány fontosabb beszéde [szutta])

A.2. A hínájána buddhizmus iskolái. (A „hínájána” kifejezés jelentése és eredete; a buddhista zsinatok története; a théraváda, szarvástiváda, szautrántika, pudgalaváda és egyéb hínájána iskolák; a páli és szanszkrit nyelvű kánonok; néhány posztkanonikus mű)

A.3. A mahájána buddhizmus iskolái. (A „mahájána” kifejezés jelentése és eredete; a mahájána kialakulásának története; a legfontosabb mahájána szútrák; a mahájána főbb iskolái – pl. madhjamaka, jógácsára, tathágatagarbha, csan/zen – és azok főbb képviselői)

A.4. A vadzsrajána buddhizmus iskolái. (A „tantrajána” és „vadzsrajána” kifejezések jelentése; a vadzsrajána buddhizmus eredete; a legfontosabb tantrikus szövegek; a kínai, japán és tibeti vadzsrajána iskolái – pl. shen-yen, shin-gon, nyingmapa, szakjapa, kagyüpa, gelugpa – és azok főbb képviselői)

A.5. A buddhizmus története Indián kívül. (a hallgató által választható: Kína, Tibet, Belső-Ázsia, Délkelet-Ázsia és Srí Lanka, Korea, Japán)

(B)

A buddhizmus vallási élete és meditációs gyakorlatai

B.1. A buddhizmus etikája. (Az erkölcs helye és szerepe a buddhista gyakorlásban; az öt/nyolc/tíz erkölcsi alapelv; az erkölcs és a fegyelmi szabályok; a fegyelmi vétségek fajtái a Vinaja szerint)

B.2. A buddhista meditációk. (A meditáció két alaptípusa: szamatha/samatha és vipasszaná/vipasjaná; szatipatthána, szamadhi, dzshána/dhjána, bhávaná; a théraváda gyakorlatai; a mahájána meditációk; a vadzsrajána módszerei)

B.3. Ösvények és szintek. (a hallgató által választható:

- *théraváda*: arija puggala – a négy nemes ember; a négy mérhetetlen, hit és tudás; tudás [nyána] és bölcsesség [pannyá]; a megvilágosodottak típusai: az arahat, a paccsékabuddha és a szammászambuddha;
- *mahájána*: bódhiszattva – a bódhicsitta, karuná, a páramiták és a bhúmik, upája és pradnyá, hit és tudás, erény és tudásfelhalmozás; a két nirvána; a Tiszta Földek; négy mérhetetlen;
- *tantrajána/vadzsrajána*: az öt márga, a három [kis-, közép- és nagy] ember; a négy [krijá, csarjá, jóga és anuttara] tantra; az „atya” és az „anya” tantrák

B.4. *Buddhista szertartások és rítusok.* (Menedékvétel; szerzetesség avatás; upószatha ünnepnapok; a vészák jelentősége; a paritták, mantrák, dháranák, mandalák, mudrák, púdzsák, szádhanák eszközei)

B.5. *A buddhizmus főbb szimbólumai.* (A Buddha ábrázolását helyettesítő szimbólumok a buddhizmus korai időszakában; Buddha-ábrázolások és Buddha-aspektusok, azaz az öt meditációs Buddha családjai és a hozzájuk tartozó szimbólumok; a Buddha három teste; a nyolc jelkép)

(C)

A buddhista filozófia

C.1. *A Buddha Tana.* (A valóság három ismertető jegye; a négy nemes igazság és a nemes nyolcszékű ösvény; az öt halmoz, a dhátuk és ájatanák; a függő keletkezés; a karma; a létforgatag és a nirvána stb.)

C.2. *A hínájána abhidharma-tana.* (Mi az „abhidharma”; a valóság plurális felfogása: a dharmák; a dharmák osztályozásának szempontjai; szvabháva és laksana; a két igazság: látszat és valóság; *szarvászttiváda*: a dharmák aktualitása és potencialitása; *szautrántika*: a pillanatnyiség tana)

C.3. *A mahájána valóság szemlélete.* (A két igazság tana: az üresség és a tudat; látszat és valóság: dharma és dharmatá, lókadhátu és dharmadhátu, rúpakája és dharmakája; szamszára és nirvána; a „kettős igazságok”, a különböző mahájána iskolák szerint)

C.4. A madhjamaka filozófiája. (Nágárdzsuna; a középút jelentései; a függő keletkezés, a lét és nemlét, valamint az üresség fogalmai; pudgalanairátmja és dharmanairátmja; csatuskóti; prapanycsa, vikalpa, pradnyapti; szvabháva és szvalaksana; a „kettős igazság”; prászangika és szvátantrika)

C.5. A jógácsára filozófiája. (Vasubandhu; a „jógácsára”, „csittamátra”, „vidnyaptimátra” és „vidnyánáváda” jelentései; a triszvabháva és trilaksana; a kettős igazság; az árajavidnyána és a nyolcféle tudat; a megvilágosodás útja)

C.6. A buddhizmus ismeretelméleti iskolája. (Dignága és Dharmakírti; pramána: az igaz ismeret forrásai; szvalaksana és számánja-laksana; a „kettős igazság”; az apóha tagadás módszere; észlelés és fogalomalkotás; következtetés és szillogizmus; a nyelv és a valóság viszonya)

C.7. A hínájána és a mahájána összehasonlítása. (A filozófiai nézetek hasonlóságai és különbségei)

C.8. A buddhizmus helye az ind filozófiai gondolkodásban. (A hinduizmus gondolatvilága és a Buddha ezektől eltérő álláspontja; a hinduizmus nézetrendszerének és a buddhizmus későbbi iskoláinak összehasonlítása)

II.

IRODALOMJEGYZÉK A BUDDHISTA SZIGORLATHOZ

Az itt megadott irodalom csupán tájékoztató jellegű, amelyből mindenki maga válogathatja össze azokat a műveket, amelyekből az egyes témakörökhöz felkészül és amelyek a vizsgán számon kérhetők. A lista nem „teljes”, így más írásokkal kiegészíthető. [A nehezen beszerezhető könyvek és más oktatási segédanyagok elérését megkönnyítendő, a felsorolt irodalom kiemelt részét, a tanárok által leginkább ajánlott műveket az érintett hallgatók számára elérhetővé tesszük az elektronikus tanulmányi rendszerben (Moodle, e-learning)]

A BUDDHA TANÍTÁSA

Források

1. A buddhizmus alaptanításai. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 1994 (Fordította: Takács László)
2. A létesülés gyökere. A Mūlapariyāya Sutta szövege és kommentárjai. Bp., (Szerkesztette: Bhikkhu Bodhi)
3. A vallomás szavai. A korai buddhizmus szerzetesi szabályzata. Bp., 1994 (Ford: Farkas László)
4. Brahmajāla Sutta. A nézetek mindent felölelő hálója. Bp., 1995 (Szerk: Bhikkhu Bodhi)
5. Buddha beszédei. Bp., 1989 (Ford: Vekardi József)
6. Dhammapada – Az erény útja. Bp., 1994 (Ford: Főríz László)
7. Dhammapada. A Tan ösvénye. Bp., 1999 (Ford: Vekardi József)
8. Dzsátakák. Buddhista születésregék. Bp., 1998 (Ford: Vekardi József)
9. Khuddakapāpha. Rövid szövegek a Buddha beszédeiből. A Tan kapuja Buddhista Főiskola jegyzte, 1998 (Ford: Porosz Tibor)
10. Satipaṭṭhāna. A buddhista meditáció szíve. Bp., 1994 (Szerk: Nyanaponika Thera)

Másodlagos irodalom

1. Bodhi, Bhikkhu: Nemes Nyolcrétű Ösvény. Bp., 1993
2. Lénard Jenő: Dhammó. Bevezetés a Buddhó tanába. I-II. Bp., 1912-13
3. Porosz Tibor: A buddhista filozófia kialakulása és fejlődése a théraváda irányzatban. Bp., 2000
4. Schmidt József: Buddha élete, tana és egyháza. Bp., 1995
5. Suriyabongs-Nyanatiloka-Nyanaponika: Bevezetés a buddhizmusba. Bp., 2000
6. Análajó: Szatipatthána – A megvalósítás egyenes útja (fordította Tóth Zsuzsanna), TKBF, 2007

A HÍNAJÁNA BUDDHIZMUS ISKOLÁI ÉS FILOZÓFIÁJA

Források

1. Anuruddhācariya: A Felsőbb Tan foglalata. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete. 1997 (Fordította: Porosz Tibor)
2. U Pandita, Sayadaw: Még ebben az életben (fordította: Schütz J. István), Buddhista Vipassana Alapítvány – A Tan Kapuja Buddhista Egyház, 2010

Másodlagos irodalom

1. Govinda, Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje. Bp., 1992
2. Porosz Tibor: A buddhista filozófia kialakulása és fejlődése a théraváda irányzatban. Bp., 2000
3. Skilton, A.: A buddhizmus rövid története. Bp., 1997
4. Szumédhó, Ácsán: Csittavivéka. A csöndes tudat tanítása. Bp., 2000
5. Szumédhó, Ácsán: Így van ez – A valóság természete (fordította Tóth Zsuzsanna), Buddhapada Alapítvány, 2004
6. Szucsittó, Ácsán: Buddhista meditáció, Buddhapada Alapítvány, 2007

A MAHÁJÁNA BUDDHIZMUS ISKOLÁI ÉS FILOZÓFIÁJA

Források

1. Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
2. Folyik a híd. Zen/csan-buddhista anekdótakincs. Bp., 1990 (Ford: Terebess Gábor)
3. Gyémánt áttörés. A Gyémántvágó Szútra és magyarázatai. Bp., 2000 (Ford: Agócs Tamás)
4. Gyémánt szútra. [= Gyémánt szútra; Meditációs szútra Amitájusról; rövidebb és hosszabb Boldogság Föld szútra; részlet az Avatamszaka szútrából; a hosszabb és a rövidebb Szív szútra]. Bp., 1998 (Ford: Bánfalvi András)
5. A jógácsára filozófiája. Bp., 1997 (Ford: Takács László)
6. Kapujanincs Átjáró. Kínai csan-buddhista példázatok. Bp., 1987 (Ford: Miklós Pál)
7. Kínai buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 10. füzet. Bp., 1994 (Ford: Tőkei Ferenc)
8. Lótusz szútra. Bp., 1995 (Ford: Porosz Tibor)
9. Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Bp., 1997 (Ford: Fehér Judit)
10. Nāgārjuna: Hetven strófa az ürességről. (Kézirat a könyvtárban).
11. Sza-Szkja Pandita: A bölcsesség kincsestára. Bp., 1984 (Ford: Tandori Dezső)
12. Szív szútra – Lankávatára szútra. Bp., 2001 (Ford: Bánfalvi András; Migray Emőd)
13. Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
14. Vimalakirti szútra – Lótusz szútra. Bp., 2000 (Ford: Kertész Éva; Porosz Tibor)

Másodlagos irodalom

1. Agócs Tamás: A megvilágosodáshoz vezető út állomásai. (Bevezetés).
In: Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
2. Agócs Tamás: Az éntelenség logikai bizonyítása. (Bevezetés). In:
Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
3. Agócs Tamás: Buddhista ismeretelmélet. A Tan Kapuja Buddhista
Főiskola jegyzete, 1996
4. Conze, E.: A buddhizmus rövid története. 2000
5. Csikó, Komacu: A békéhez vezető út. Bp., 1999
6. Fajcsák Györgyi: A kínai buddhizmus művészete a 10-19. században. A
buddhizmus művészete 1. Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum, Bp., 1994
7. Fehér Judit: A buddhista középút filozófiája. (Bevezetés). In: Tibeti
buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
8. Fehér Judit: A korai madhjamaka buddhista logika és előzményei.
(Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp.,
1995
9. Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Bp., 1997
(Bevezetés)
10. Hamar Imre: A „csak-tudat” buddhista iskola tantételei. (Bevezetés).
In: Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
11. Hamar Imre: A „csak-tudatosság” logikai bizonyítása. (Bevezetés). In:
Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
12. Hamar Imre: Kínai buddhizmus a középkorban. Történelem és kultúra,
15. füzet. Bp., 1998
13. Hamar Imre: A kínai buddhizmus története. (Kézirat a könyvtárban).
14. Horváth Z. Zoltán: A buddhista ismeretelmélet egyik részterülete: a
következtetések tana. (Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és
kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
15. Janits Judit-Hetényi Ernő: A japán shingon iskola ezotérikus tanai.
Buddhista Misszó, Bp., 1987 (Ryūjun Tajima munkája alapján)

16. Kelényi Béla-Vinkovics Judit: Tibeti és mongol buddhista tekercsképek. A buddhizmus művészete 2. Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum, Bp., 1995
17. Miklós Pál: A zen és a művészet. Bp., 1978
18. Porosz Tibor: Lótusz szútra. Bp., 1995 (Bevezetés és magyarázatok)
19. Serab Gyalcen Amipa Láma: A lótusz megnyitása. Bp., 1990
20. Skilton, A.: A buddhizmus rövid története. Bp., 1997
21. Somogyvári Zsolt: A tantrikus buddhizmus. (Bevezetés). In: „Vászonruhám, akár az égő parázs...”. Válogatás Milarepa dalaiból. Bp., 1997
22. Szöpa, Lhündrup: Tibeti buddhizmus első kézből. I. Bp., 1995
23. Takács László: A jógácsára filozófiája. Bp., 1997 (Bevezetés)
24. Tenzin Gyatso (a XIV. Dalai Láma): Tibeti buddhizmus – kulcs a középső úthoz. Bp., 1992
25. Tibeti tanítók titkos tanításai. [Evans-Wentz, W.Y]. Bp., 1994
26. Tsultrim, Khenpo-Hookham, S.: A buddhista ürességmeditáció fokozatai. Bp., 1997
27. Varsányi György: A csan buddhizmus története. Bp., Buddhista Misszió, 1984
28. Watts, A.: A zen útja. Bp., 1997

Idegen nyelvű ajánlott irodalom

1. Anacker, St.: Seven Works of Vasubandhu. The Buddhist Psychological Doctor. Delhi, 1994
2. Batchelor, St.: A Guide to the Bodhisattva's Way of Live. (Sāntideva: Bodhicaryāvatāra). Dharamsala, 1979
3. Chang, Garma C.C.: A Treasury of Mahāyāna-Sūtras. Selections from the Mahā-ratnakūta-Sūtra. Pennsylvania–London, 1983
4. Conze, E.: Buddhism, its Essence and Development. Oxford, 1953
5. Conze, E.: Der Buddhismus. Wesen und Entwicklung. Stuttgart, 1953
6. Conze, E.: Buddhist Texts Through the Ages. Oxford, 1954
7. Conze, E.: The Short Prajñāpāramitā Texts. London, 1973
8. Cowell, E.B.: Buddhist Mahayana Texts. Delhi, 1990
9. Dutt, N.: Mahayana Buddhism Calcutta, 1976
10. Emmerick, R.E.: The Sūtra of Golden Light. London, 1970
11. Frauwallner, E.: Die Philosophie des Buddhismus. Berlin, 1958
12. Gampopa: The Jewel Ornament of Liberation. London, 1959
13. Gampopa: Juwelenschmuck der geistigen Befreiung. München, 1989
14. Hirakawa, A.: A History of Indian Buddhism. Delhi, 1993
15. Hurvitz, I.: Scripture of the Lotus Blossom of the Fine Dharma. New York, 1976
16. Kalupahana, D.J.: Mūlamadhyamakakārikā of Nāgārjuna. The Philosophy of the Middle Way. Delhi, 1991
17. Kalupahana, D.J.: A History of Buddhist Philosophy. Continuities and Discontinuities. Honolulu, 1992
18. Mehlig, J.: Weisheit des alten Indien. Band 2., Buddhistische Texte. München, 1987
19. Schumann, H.W.: Buddhism. An Outline of Its Teachings and Schools. Wheaton, 1973

20. Schumann, H.W.: Mahāyāna-Buddhismus. München, 1990
21. Singh, A.: The Sautrāntika Analytical Philosophy. Delhi, 1995
22. Snellgrove, D.: Indo-Tibetan Buddhism. Boston, 1987
23. Suzuki, D.T.: Manual of Zen Buddhism. New York, 1960
24. Suzuki, D.T.: The Lankavatara Sutra. Boulder, Colorado, 1978
25. Suzuki, D. T.: Studies in the Lankavatara Sutra. New Delhi, 1998
26. Stcherbatsky, Th.: Buddhist Logic. Delhi, 1993
27. Steinkellner, E.: Śāntideva: Eintritt in das Leben zur Erleuchtung (Bodhicaryāvatāra). Düsseldorf, 1981
28. Thurman, R.A.F.: The Holy Teaching of Vimalakārti. Delhi, 1991
29. Warder, A.K.: Indian buddhism. Delhi, 1980
30. Watanabe, F.: Philosophy and its Development in the Nikāyas and Abhidhamma. Delhi, 1983
31. Willemen-Dessein-Cox: Sarvāstivāda Buddhist Scholasticism. Leiden/New York/Köln, 1980
32. Williams, P.: Mahāyāna Buddhism. London, 1989
33. Winternitz, M.: Der Mahayana-buddhismus nach Sanskrit- und Prakrittexten. Tübingen, 1930